

שמעתא עמיקתא

גליון תק"ם | פרשת שמני | תשפ"ג | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

הלכות מצויות לספירת העומר

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגער שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

מצות ספירת העומר

מהתורה או מדרבנן

נצטוונו מהי"ת לספור מ"ט יום מיום הבאת העומר שהוא יום ט"ז בניסן, שנאמר (ויקרא פכ"ג, פס' טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'". ויש אומרים שאף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים נוהגת מצוה זו מדאורייתא. תרמב"ם (תו"ם פ"ז הכ"ד). ועי' בביאור הלכה (סי' תפט ד"ה לספור) שהביא סמוכים לדעה זו (ומשי"כ שכן דעת החינוך דבריו צ"ע, שהרי בחינוך שלפנינו מובאר להיפך. ועי' במנ"יח (אות ה)). ודעת רוב הפוסקים שבזה"י שאין בהמ"ק קיים אינה אלא מדרבנן. [חינוך (מצוה שו), וכת' הר"ן (נפחים יט. ברי"ק) דכן דעת רוב המפרשים]. וכן עיקר. [שו"ע (סי' תפט סע' ב), מ"ב (סי"ק יד וסי"ק כה). ומ"מ דעת הרמ"א (סע' ד) דחייב לכתחלה לדעת הסוברים שהיא מדאור, עי' במ"ב (סי"ק כה)].

זמן המצוה

א. זמן המצוה לכתחלה

לכתחלה יש לספור מיד בתחילת הלילה משום "תמימות". תרא"ש (סוף פסחים סי' מ), ט"ז (סי' תרפא סי"ק א), מור וקציעה (רס"י תפט ד"ה והיינו) ומ"ב (שם סי"ק ב). ודעת האג"מ (או"ח ח"ד סי' צט אות א) ד"תמימות" אינו אלא מעלה. אולם דעת האור לציון (ח"ג פט"ז אות א) שהוא דין ואם אינו סופר מתחלה הלילה מקיים המצוה רק בדיעבד]. ומשום זריזון מקדימים למצות. [מור וקציעה (שם) ואג"מ (שם)].

ב. לספור מפלג המנחה

יש אומרים שהסופר ספירת העומר מפלג המנחה ומעלה יצא ידי חובתו. ויש חולקים. ועל כן בשעת הדחק כגון שחושש שלא יוכל לספור אחר כך וכדומה, יספור בזמן זה בלא ברכה.

ובלילה יחזור ויספור בברכה (או עכ"פ ביום בלא ברכה). [ביאור הלכה (ד"ה מבעוד יום)].

ג. לספור בבין השמשות

מותר לספור ולברך בבין השמשות [נהנינו עד 17 דקות אחר השקיעה (לוח אר"י ניסן חוהמ"פ א') ואכמ"ל], ומכל מקום המדקדקים סופרים לכתחלה דוקא כשהוא ודאי לילה. [שו"ע (סי' תפט סע' ב) ומ"ב (שם)]. ועי' משי"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון י"ב]. ויש אומרים שאם ספר בבין השמשות יש להחמיר ולספור בלילה בלא ברכה. [מ"ב (סס"ק טו) בשם הא"ר].

ד. קיבל שבת מוקדם

אם ספר אחר שקיבל שבת מפלג המנחה, יחזור ויספור בברכה. [מ"ב (סי"ק יח). ועי' במ"ב (סי"ק יג) ובשעה"צ (אות יח) שמבואר שאם ספר בפלג מנחה חוזר וסופר בברכה. וכן הוא בביאור הלכה (ד"ה מבעוד יום)].

ה. לספור לפני מעריב או לפני הברילה במוצי"ש

אם יצאו הכוכבים רשאי לספור אפילו אם לא התפלל לפני מעריב, ואפילו במוצאי שבת, שהרי לילה הוא לכל דבר. [מ"ב (סי"ק יח)]. ועיין בסמוך.

ו. דעתו להתפלל מאוחר בלילה

מי שיש לו מנין קבוע לתפלת ערבית בשעה מאוחרת ואין בדעתו להתפלל כעת, יש אומרים שייספור סתמ"ע מיד בתחילת הלילה. [אור לציון (ח"ג פט"ז אות א בהנה ד"ה הנח)]. ואף על פי שעיקר הדין הוא כן, מכל מקום לא נוהגים לספור לפני התפלה, כי סתמ"ע הוא דבר הנשכח בקלות ואם כל א' יספור בפני עצמו קרוב מאד שישכחו הספירה לגמרי. [נשט הלוי (ח"י סי' נג אות ג). ועי' עוד באג"מ (או"ח ח"ד סי' צט) ובמנח"י (ח"ט סי' נה אות ב)].

ז. איחר לתפלת ומצא צבור מוניב ספירת העומר

איחר לתפלת מעריב ומצא הצבור סופרים ספירת העומר, יש אומרים שיכול לספור עם הצבור ואחר כך להתפלל. [הנהגות החזו"א (בין פסח לשבועות, עמ' נו אות ד ותשובות והנהגות ח"ב סי' רמח)]. ויש אומרים שיתפלל ואחר כך יספור ד"תדיר קודם". ואם חושש שישכח, יספור ואחר כך יתפלל. [תשובות והנהגות (ח"ב סי' רמח). ועי' במנח"י (ח"ט סי' נו)]. וכן עיקר. [שכן יוצא לכונ"ע. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון רט"ז]].

אכילה לפני הספירה

א. אכילה ושתיה לפני הספירה

משהגיע זמן צאת הכוכבים אסור לאכול (אפי' כבר התפלל מעריב וקרא ק"ש), עד שישפור. [רמ"א (סי' תפט סע' ד)]. ויש להחמיר מחצ' שעה הסמוכה לספירה. [מ"ב (סי"ק ג)]. ומכל מקום טעימה בעלמא מותרת, והיינו פת כביצה ולא יותר, או פירות אפי' הרבה. [מ"ב (סי' תלא סי"ק ו)]. וכן מותר להשתות (משקה שאינו משכר) אפי' הרבה. [מ"ב (סי' רלב סי"ק לה)].

ב. מינה שומר

אם ממנה שומר שיזכירונו לספור רשאי לאכול לפני הספירה. [עי' ברמ"א (סי' רלב סע' ב) ומ"ב (סי' רלה סי"ק יח). וכן פסק הגר"י"ק צ"ל (חוט שני ח"ד קובץ ענינים עמ' שט), ודעתו שמשי"כ המ"ב (סי' תפט סי"ק כ) שקריאת השמש מועילה דוקא לענין אכילה קודם צה"כ היינו כי הוא איננו שומר פרטי ע"כ אין לסמוך עליו].

ג. רגיל להתפלל מאוחר במנין קבוע

הסומכים על היתר דמנין קבוע לענין אכילה לפני קריאת שמע, יכולין לסמוך על היתר זה גם לענין ספירת העומר. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' צט)].

דיני הספירה

א. ספירת ימים ושבועות

צריך לספור הימים והשבועות. כיצד, ביום הראשון אומר היום יום אחד (בעומר או לעומר), עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד כו'. ועל דרך זה מונה והולך עד מ"ט יום. [שו"ע (סי' תפט סע' א)].

ב. ספר ימים לחוד

אם ספר ימים לחוד ולא הזכיר שבועות. יש אומרים שיצא בדיעבד, ויש אומרים שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדין. ועל כן חוזר וסופר כדין בלא ברכה (ואם שכח לחזור ולספור מונה בשאר ימים בברכה). [מ"ב (סי"ק ב)].

ג. ספר ימים לחוד, אבל באותו שבוע ספר אף השבועות

אם לא אמר אלא היום שמונה ימים ולא סיים שהם שבוע אחד וכו', יצא. [מ"ב (סי"ק ט) כי הרי הזכיר השבוע אתמול ביום השביעי].

ד. ספר שבועות לחוד

אם מנה שבועות ולא ימים, כגון שאמר ביום השביעי היום שבוע אחד ולא הזכיר ימים כלל, לכל הדעות לא יצא. [מ"ב (סי"ק ז)].

ה. ספר שבועות לחוד, אבל בספירות הקדומות ספר אף הימים

אם לא אמר אלא היום שבוע אחד ויום אחד בלחוד, יצא, שהרי כבר הזכיר הימים שעברו כל אחד ביومיו. [מ"ב (סי"ק ט). ועי' עוד שם בס"ק כ"ב ובשעה"צ (אות כה)].

ו. ספר בלשון אחר

אם ספר בלשון אחר, כגון ביום ל"ט אמר היום ארבעים חסר אחד, יצא. [מ"ב (סי"ק יא)]. ואם מנה בראשי תיבות כגון שאמר היום ב' ימים וכדו', יחזור לספור בלא ברכה. [בה"ל (ד"ה מונה)].

ז. ספירה בלשון שאינו מבין

מותר לספור בכל לשון, בתנאי שמבין. ואם ספר בלשון שאינו מבין, אפי' הוא לשון הקודש, לא יצא, דהא לא ידע מאי קאמר ואין זה ספירה. [מ"ב (סי"ק ה). אלא דעי' בהכ"ח (אות ב) שפסק ע"פ השאלות יעביץ (סי' קלט) שאם ספר בלח"ק לא הבין יחזור ויספור בלשון שמבין בלא ברכה].

ח. ספירה בלב

אם ספר בלב לא יצא דהרהור לאו כדבור דמי. [ביאור הלכה (ד"ה מונה)]. ואם אין בידו לספור בפה על כל פנים ירהרר הספירה בלבו (ועי' בסמוך לענין ספירה בכתב). [עי' מ"ב (סי' סב סי"ק ו)]. ואם לא חזר באותו יום לספור בפה, ימנה מכאן והילך בלא ברכה. [עי' במקורות הנ"ל].

ט. ספירה בכתב

אם ספר בכתב ולא התכוון לצאת על ידי ספירה זו, לא יצא, ועליו לחזור ולספור בברכה. ואם כוון לצאת, יחזור ויספור בלא ברכה, ואם יכול לשמוע הברכה מאחר עדיף טפי. [עי' ברע"א (סי' לז-ל), בשע"ת (סי' תפט אות א) ובערה"ש (שם אות ט)]. ומי שאין בידו לספור בפה, על כל פנים יכתוב הספירה בכתב בכוונה לצאת ידי חובה (ועדיף מספירה בלבו בלבד).

י. ספר שלא כהוגן ותיקן תוך כדי דבור

אם ספר שלא כהוגן, ותוך כדי דבור חזר וספר כהוגן, יצא ידי חובה. [מ"ב (סי"ק לב)].

יא. ספר כהוגן ותוך כדי דבור טעה וספר שלא כהוגן

אם ספר כהוגן, ותוך כדי דבור טעה וספר שלא כהוגן, יצא ידי חובתו. [עי' בבית שלמה (הגהות מנן המחבר או"ח סי' ה אות א). וכן צידד הגרש"א צ"ל (הלכ"ש פסח פי"א אות ה ובחנה). וכן פסקו הגרש"א צ"ל והגר"ח"ק שליט"א (הל' חג בחג ספח"ע פי"ו אות יא). וכן דעת הגר"א וייס שליט"א (קובץ דרכי הוראה ח"ח). והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון י"א]. ומכל מקום טוב להחמיר לחזור ולספור כהוגן בלא ברכה. [הגרש"א צ"ל והגר"ח"ק שליט"א (שם)].

יב. לספור שני ימים מספק

המסתפק איזה יום בספירה יש לספור. יש אומרים שלא מועיל לו לספור הימים שמסתפק בהם. [עי' בערגת חבושם (או"ח סי' קסח אות ד) שמסתפק בזה. והאבני"ז (יו"ד סי' רמח אות ג) כתב דבכה"ג ספירה אחת מקלקלת חברתה]. ויש אומרים שמועיל לספור באופן זה. [דבר אברהם (שפירא ח"א סי' לד) ועיי"ש שכתב דמ"מ אולי אין לברך בכה"ג. ועי' במקראי קדש (פסח ח"ב סי' סז) ואין דבריו מוכרחים. וכן מבואר בשאלת שלמה (סי' מט)]. ולמעשה אם אין בידו לברר יום הספירה, יספור מספק מנין הימים שמסתפק בהם, ואם מברך על ספירה יש לו על מי לסמוך (ובשאר הימים אם התברר היום הנכון, אף לכתחלה ממשיך וסופר בברכה). [ובג"ד אין משום חשש הפסק בין הברכה לספירה כמבואר בשו"ע (סי' לד סע' ב) ובתבואות שור (סי' יט סי"ק כא). וכן ר"י מהנקה"כ (רס"י שכן). וכן פסק המנח"י (ח"ח סי' מח) דינצא ד"ח ספירה זו. וכן נראה דעת הגרש"א צ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' פג). ודעת האור לציון (ח"ג פט"ז אות ז) שבכה"ג יספור בלא ברכה (ד"ש לחוש דספירה בכה"ג אינה בכלל ספירה). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ג].

יג. בירך על דעת לספור מה שישמע מחברו

אם אינו יודע החשבון ופתח על דעת לסיים כמו שישמע מחבריו, ושתק עד ששמע מחבריו וסיים כמוהו, יצא. [שו"ע (סי' תפט סע' ה)]. ומכל מקום לכתחלה אין לברך אלא אם כן יודע מתחלה איזה יום עליו לספור. [מ"ב (סי"ק כט) ושעה"צ (אות לז)].

יד. בירך כשברצתו לספור שלא כהוגן ותיקן תכ"ד

אם פתח ואמר: ברוך אתה ה' אמי"ה על דעת לומר "היום ד'", שהוא סבור שהם ד', ונזכר שהוא ה', וסיים "היום ה'", יצא ידי חובתו. [שו"ע (סי' תפט סע' ו)].

טו. בירך על דעת לספור כהוגן וספר שלא כהוגן

יש אומרים שאם פתח ואמר: ברוך אתה ה' אמי"ה על דעת לומר "היום ד'", וטעה וסיים "היום ח"' (שהוא היום שאינו נכון), אינו חוזר ומברך. [שו"ע (סי' תפט סע' ו)]. והסכמת האחרונים שבאופן זה חייב לחזור לספור ולברך כיון שלא ספר היום הנכון. [מ"ב (סי"ק לב)]. ומפוסקי עדות המזרח נקטו שיש לחזור ולספור בלא ברכה. [בהכ"ח (אות נז)].

טז. בירך על דעת לספור שלא כהוגן וספר שלא כהוגן ותיקן תכ"ד

אם בעת הברכה היה דעתו על יום אחר וכן ספר בטעות, אם בתוך כדי דיבור נזכר שטעה יסיים יתיכף כהוגן ויוצא בזה ידי חובה. [מ"ב (סי"ק לב) וכה"ח (אות עז)].

ספר ללא כוונה לצאת ידי חובה

א. ענה לחברו איזה יום צריך לספור

אם חברו שאלו מבין השמשות ואילך איזה יום סופרים באותו לילה, והשיב לו היום כך וכך, אע"פ שלא התכוון לצאת ידי חובה, אינו רשאי לחזור לברך על הספירה, אלא חוזר וסופר בלא ברכה. ועל כן על מנת שיוכל לחזור לספור בברכה, יאמר לו "אתמול היה כך וכך". [שו"ע (סי' תפט סע' ד). ועי' הטעם במ"ב (סי"ק יז וסי"ק כב) ובשעה"צ (אות כז ואות כח)]. ואם לא אמר "היום" אין חשש בכל אופן כי עיקר מצות הספירה הוא שיאמר היום כך וכך. [מ"ב (סי"ק ט)]. וכן אם ענה לו בפלג המנחה חוזר וסופר בברכה. [שו"ע (שם)]. ועיין בסמוך.

ב. הגיע לשבועות

אם חברו שאלו איזה יום סופרים, וכבר הגיע הספירה למנין שבועות, בדיעבד, אפילו אמר לו היום כך וכך צריך לחזור ולספור בברכה כל שלא הזכיר מנין שבועות. [מ"ב (סי"ק כב)]. וע"כ אם אמר לחברו היום ל"ג בעומר יכול לספור בברכה שהרי לא הזכיר שבועות.

ג. כוון בפירוש שאין כוונתו לצאת ידי חובה

אם מכיון בפירוש שלא לצאת ידי ספירה, יכול לחזור ולספור בברכה. [מ"ב (סי"ק כב). ועי' בביאור הלכה (סד"ה שם) שאם היה בין השמשות והאיש המשיב רגיל תמיד לברך דוקא בצאה"כ, מסתברא דבאופן זה הוי כמכוין בהדאי שלא לצאת ומותר לו לחזור ואי"כ ולמנות בברכה. ונשאר בצ"ע למעשה].

ד. שאל את חברו האם היום יום פלוני בספירה

שאל את חברו האם היום יום ששי בספירה וכדומה, וענה לו שהדבר נכון (שהוא יום ששי), רשאי לחזור ולספור בברכה. [דכיון שספר מתוך שאלה מוכח שכוונתו שלא לקיים המצוה, ועדיף ממי שעתה לחברו ולא כוון לצאת (דהכא מכוון כוונה הפכית שלא לצאת). ועוד דבכה"ח הוה ספירה מספק ומבואר לעיל שיש אומרים שספירה מספק לא שמה ספירה וחזי לאיטורשי שיתום לדעת רוב הפוסקים דספח"ע כל יום ויום מצוה בפני"ע היא. ושור"י שכן פסקו הדעת תורה למחרש"ם (שם על סע' ד) והכה"ח (אות אא)].

ה. שמע לפי תומו ספירה מואר

אם שמע הספירה מאחד מהציבור, ולא נתכוין הסופר להוציאו וגם הוא לא נתכוין לצאת בשמיעה זו אלא שמע לפי תומו, יש אומרים שלא יברך כשיספור באותו לילה אפילו אם חשב "אין אני מתכוון לצאת תוספתא זו" משום שלא התנה בדעתו בפירוש שילא לצאת בספירה זו". גר"ז (סי' תפט אות יב)). ובזמנינו שאין רגילות לצאת על ידי אחרים נחשב כחשב בפירוש שלא לצאת ויכול לחזור ולברך. [הגרש"א זצ"ל (שיח הלכה ח"א סי' ח אות כ). ועי' בביאור הלכה (שם סד"ה שאם) הובא לעיל בסמוך].

שכה לספור באחד מהימים

א. שכה לספור

יש אומרים שספירת העומר היא מצוה אחת, ועל כן מי ששכח ולא ספר יום אחד הפסיד ספירתו ומונה והולך בלא ברכה. [הב"י (הל' מנחות קלג ע"ג, הובא בתוס' מנילה כ: ד"ה כל הלילה) ואו"י (ערהל סי' שכת)]. ודעת רוב הפוסקים שספירת העומר כל יום ויום הוי מצוה בפני"ע, ועל כן אם לא ספר יום א' ממשך למנות בברכה. [תוס' (מנחות סו. סד"ה זכר), רא"ש (פסחים פ"י סי' מא), חינוך (מצוה ש), המכריע (ל"י מ"טראני ה"קן ססי' כט) ועוד]. ולמעשה חוששים לענין ברכה לדעת מיעוט הפוסקים, ועל כן אם לא ספר יום שלם (לא בלילה ולא ביום) מונה והולך בלא ברכה. ועדף שיעקש מאדם אחר שיכוין להוציאו בברכתו. [שו"ע (שם סע' ח). ומ"מ עיקר הדין כרוב הראשונים. וכן משמע מהמ"ב (ס"ק לו). וכן הוא בבית שלמה (סי' קב) ובערוה"ש (אות טו). ועי' משי"כ בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ח].

ב. שכה לספור בלילה וזוכר ביום

שם הוא בירך כל הלילה, או אפילו מסתפק אם בירך בלילה, יספור ביום בלא ברכה. [שו"ע (סי' תפט סע' ב) וביאור הלכה (ד"ה שכה). וביאר המ"ב (ס"ק לד) שסופר בלא ברכה לחוש לדעת הסוברים דאין ספירה אלא בלילה]. ומכאן ואילך סופר בכל לילה בברכה. [מ"ב (ס"ק לד)].

ג. מוסיף אם שכה לספור

אם הוא מסופק אם דילג יום, סופר בשאר הימים בברכה. [שו"ע (שם סע' ח)].

ד. שכה לספור וקיבל עליו שבת

שכח לספור בליל ששי וזוכר לאחר שקיבל עליו שבת מבעוד יום, יספור בלא ברכה, ולאחר מכן רשאי לספור בברכה. [א"מ"מ (או"ח ח"ד סי' צט אות ב)].

ה. נזכר אחר ברכת המפיל שלא ספר

אפילו אם נזכר שלא ספר אחר שבירך ברכת המפיל, עליו לברך ולספור. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש שם)]. ולאחר מכן יקרא שוב ק"ש ויאמר איזה פסוקי דרחמי. [ע"י בצ"י"א (ח"ז סי' כו אות ג), בבאר משה (ח"א סי' סג אות ה) ובארחות רבנו (ח"א עמ' צח אות קלה)].

ו. שכה לספור יום א' ונמס' באמריקה

הנוסע מאר"י לאמריקה או למקום אחר שזמנו מוקדם מאר"י), ושכח לספור ספירת העומר של אותו יום, ובערו כ"ז שעות מיום העבר באר"י אולם באמריקה עדיין יום, יספור שם בלא ברכה וימשיך לספור בימים הבאים בברכה. [הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"ג עמ' לו). ועי' בהרי"ר קודש [מקראי קודש פסח ח"א סי' סג הגה 2]].

ז. הודיע שלא יוכל למנות א' מהימים האם מונה בברכה

מי שידוע בודאי שלא יוכל לספור א' מהימים מחמת איזה אונס (או משום שעלול לספור שלש כהנוג), יש אומרים שעליו לספור כל הספירה בלא ברכה, ויבקש מאחר שיוציאנו יד"ח הברכה. אבל אם אינו בודאי שלא יוכל לספור, סופר והולך בברכה (ומי שקבעו לו ניתוח וכדו', י"ל דאינו בכלל ודאי דשמא הניתוח ידחה). [ע"י בקנאת סופרים (לגרש"ק זצ"ל סי' לט), בשו"ת שרנא המאיר (ח"ו סי' לא) ובמבית לוי ח"ג עמ' לו אות ח)]. ויש אומרים שבכל אופן יברך. [תשובות והנהגות (ח"ג סי' קמו) ובצל החמכה (ח"ה סי' צח סעי' מה)]. וכן עיקר. [הגרש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' פג), אור לציון (ח"א סי' לו) מטעם אחר, עי"יש. והגרני"ק זצ"ל (חוט שני שבת עמ' שעד) נשאר בזה בצ"ע. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קפ"א].

ז. להוציא ריבם ידי חובתם אחר ששכח לספור א' מהימים

יש אומרים שמי ששכח לספור יום אחד, אע"פ שאינו סופר לעצמו בברכה, מכל מקום יכול להוציא רבים ידי חובתם. [מ"ב"י (סי' תפט אות ח) בשם ד"ין אחד, מאמרי"מ (שם ס"ק י), בעל בית הלוי (הובא בהר צבי ח"ב סי' עה). והפמ"ג (שם מ"ז ס"ק ב) מסיק דאם יש אחר לשמוע ממנו הברכה וודאי יעשה כן]. ויש חולקים. [הפ"ח"ש (שם), ברכ"י (שם) מובא בשע"ת שם אות ה, כי אינו נחשב מחויב בדרך]. ויש להחמיר. [כה"ח (סי' תפט אות צא) ושבת הלוי (ח"ד סי' קנ)]. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון נ"ח].

ח. ש"ץ ששכח לספור ספירה האם מותר לו לברך מפני הכושה

ש"ץ ששכח ולא ספר באחד מימי הספירה, ומתבייש שהדבר יודע לציבור, בשעת הדחק רשאי לברך על הספירה. ומ"מ הכל לפי ענין הכושה (ובכה"ג לכתחלה אם אפשר ימנע מלהיות ש"ץ). [ע"י בביאור הלכה (רס"י צב ד"ה תיה צריך לנקבו) שמעד שמותר לברך ברכה לבטלה במקום בושה משום דהוי איסור דרבנן. ואע"פ שנשאר בזה בצ"ע, מ"מ עי"יש במ"ב (סי' תקסו סס"ק ב) דהיכן דיש שיטות המתירות לגמרי, אפשר לשמוך במקום כבוד הבריות, וק"י בגידון דידן דאמזת עיקר הדין כהסוברים דרשאי להמשיך לספור בברכה כמ"ש לעיל באות א'. ועי' עוד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ו]. ובפרט אם הש"ץ הוא ת"ח שיש בזה משום חשש חלול ה'. [ע"י במ"ב (סי' תקסו סס"ק ב). וכן דעת שבת הלוי (ח"ג סי' צו). וכ"ש היכן שהש"ץ מוציא אחרים, עי' באות ז'. וכן דעת הגרש"א זצ"ל (שם פט"ז אות כא)].

עבר את קו התאריך

א. הגיע למקום שהספירה מאוחרת מספירתו

מי שהיה במזרחו של קו התאריך וספר יום שלשי לעומר, ונסע לכיוון מערב ועבר את קו התאריך והגיע למקום שכבר ספרו יום רביעי לעומר, ובתחילת הלילה יספרו שם יום חמישי לעומר. אם עדיין שם יום רביעי לעומר, יספור יום רביעי בלא ברכה, ושאר הימים ימשיך לספור בברכה. ואם לא ספר יום ד' לעומר, הפסיד יום זה, וימשיך לספור בלא ברכה. [הגרש"א זצ"ל (מעדני שלמה עמ' כא)].

ב. הגיע למקום שהספירה מוקדמת מספירתו

מי שהיה במערב על קו התאריך וספר יום שלשי לעומר, ונסע לכיוון מזרח והגיע למקום שספרו יום שני לעומר, ובתחילת הלילה יספרו יום שלשי לעומר, סופר עמם פעם נוספת יום שלשי לעומר בלא ברכה, וממשיך לספור שאר הימים בברכה. [הגרש"א זצ"ל (שם)].

ג. נחסר לו יום אחד

מי שעבר בימי הספירה את קו התאריך ונחסר או נוסף לו יום א' למנינו, נוהג שבועות לפי המקום שבו נמצא (אע"פ שעברו עליו פחות או יותר מנ' יום). [מנח"י (ח"ח סי' ב)].

נשים, קטנים ואונן

א. נשים בספירת העומר

נשים פטורות ממצות ספירת העומר. [דמ"ע שהז"ג היא כמבואר ברמב"ם (תמיים פ"ז הכ"ב). וכן פסקו המ"א (רס"י תפט) והמ"ב (ס"ק ג). ועי' ברמב"ן [קדושין לב: ד"ה הורן], באבני'ז (סי' שפד) ובדברי מלכילא (ח"ג סי' ה)]. ומכל מקום יש אומרים שנשים שוו עליהן חובה לספור ספירת העומר. [מ"א (שם). ובערוה"ש (שם אות ד) הביא שהנשים נהו לברך בכל מי"ע שהז"י. ועי' במנח"י (מצוה יש אות ד) ובנתיבות שמשוו (שם)]. ויש מקומות שהנשים לא החמירו בזה. [ע"י גר"ז (סי' תפט אות ב) שכתב ש"יבמקצת מדיוטת"י שמו הנשים מצוה זו עליהם חובה. ובמ"ב (ס"ק א) כתי' שמדומה דבמדינותינו לא נהגו נשי כלל לספור]. ויש מפוסקי עדות המזרח שסוברים שאין על הנשים לספור כלל. [ע"י רב פעלים (ח"א קונטרס סוד ישרים סי' יב) שכת' ע"פ הסוד אין למשיך לספור. וכן פסק האור לציון (ח"ג פט"ז אות ח)]. וכל אחת תנהג כמנהגה. [ע"י בזה באורך בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ב].

ב. נשים הסופרות האם יספרו בברכה

יש אומרים שנשים הסופרות ספירת העומר לא יברכו על הספירה משום חשש שיטעו ביום אחד מהספירה. [מ"ב"ב (שם ס"ק ג) בשם השולחן שלמה (נשא אות ג). ועי"יש בשלחן שלמה שכת' י"דאי יטעו ביום ולא יודיעין הד"ן, ועוד דהא אינה מבינה מה היא סופרת ובה מאד צריך ליוזר מה שהוא אומר דא"ל"כ לא יצא"ן]. אמנם נשים המדקדקות במעשיהן ויודעות פרטי ההלכה יכולות לברך על ספירת העומר. [הגרש"א זצ"ל (הלכות חג בחג פ"ב הגה ג)]. ונשי עדות המזרח הנוהגות לספור, אם הן מאלו שנמנעות מלברך על מצות עשה שהז"ג אינן מברכות על מצוה זו [ברכ"י (סי' תפט)], והמנהג הפשוט (אצל עדו"ה) שאינן מברכות.

ג. קטנים במצות ספירת העומר

קטן חייב מדין חינוך לספור ספירת העומר. [כן משמע מהשערי תשובה (סי' תפט אות כ), מהערוה"ש (אות טו), מהכת"ס (סי' צט) ועוד. וכן פסק [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ד אות ב)]. ואם שכח לספור באחד מהימים מונה והולך בלא ברכה. [הגרש"א זצ"ל (שם)]. ובשעת הצורך יכול אף לברך. [זוה ע"פ המ"א (סי' רסט ס"ק א) דס"ל דדבר שיש פוסקים המתירין אף לגדול, אף דלא קו"י"ל כן מ"מ לקטן שרי. וכן הוכיח בשש"י (פ"יי אות יד הגה מא), וכן דעת הגרש"א זצ"ל (חינוך הכנים למצוות הגה עב), ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ק"מ]].

ד. אין בידו להכניו לספור בלילה

כשאין ביד האב לחנך את בנו לספור בלילה כגון שאין דרכו להיות בביתו בזמן זה. יכול לסמוך על הספירה שסופר הקטן בת"ת. [כמ"י שמצינו לענין חובת האב ללמד את בנו תורה דיוצא עי"ן ששוכר לו מלמד כמבואר ביו"ד סי' רמ"ה סע' ד'. ואע"פ שעיקר הספירה היא בלילה שאז גם יכול לברך לכוי"ע, מ"מ לענין מצות חינוך ניתן לסמוך על המקילין בזה, ע"י שש"י (פ"יי אות יד הגה מא). ובפרט במצות ספירה דיש מקום לומר דאין האב מחויב לחנך את בנו כשאין האב מצוי בלילה, ע"י בשו"ע (סי' עט ע"ב). והארכנו בזה בשמעתא עמיקתא גליון ק"מ]].

ה. קטן שהגדיל בימי ספירת העומר

קטן שהגדיל ונעשה בר מצוה תוך ספירת העומר. אם ספר כדין עד יום זה, סופר והולך בברכה. [מהר"ם שיק (ח"ב סי' רסט ד"ה אלא), ערוה"ש (סי' תפט אות טו) הגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ' שעח), האור לציון (ח"א סי' לו וח"ג טז) ועוד. ועי' בשעמתתא עמיקתא גליון י"א]].

ו. אונן בספירת העומר

אונן חייב לספור ספירת העומר. ומכל מקום ימנה בלא ברכה. ושאר הימים (לאחר האנינות) סופר והולך בברכה. [נוב"י (מ"י ק' או"ח סי' כז ד"ה אמנם) וביאור הלכה (סי' תפט על ס' ח ד"ה בלא ברכה). ועי' בפמ"ג (סי' קצט א"א ס"ק ג) שאם בירך האונן להוציא רבים יד"ח אין יוצאין, דפטור מן הדבר באותו עת מקרי. ועי' בחת"ס (ח"ו סי' לט)]. ויש מפוסקי עדות המזרח שנקטו שאינו סופר כלל. [המנח"י (סי' תפט אות ק). ועי"יש שאם האונן ספר בלילה מעצמו ומדעתו, והיה מי שישתדל בעדו לצרכי קבורת המת, אז שאר ימים מצי לברך ולספור. וכן פסק בכה"ח (אות פה). וצ"ע לשיטה זו באונן דאין מי שישתדל בעדו אם רשאי לספור על תנאי אחר ה'ל' כהנוב"י סופר לשם מצוה ואם לאו אין זה אלא ספירה של רשות]. ואף אם אנינותו חלה ביום אחרון שבספירה הדין כנ"ל. [דבר זה תלוי ב'י' הטעמים שכת' הנוב"י הנ"ל. ועי' במנח"י (ח"א סי' צא אות כח ס"ק ז) שמסתפק בזה. ולמעשה י"ל דאף בכה"ג עליו לספור, דהרי משמעות הנוב"י דעיקר הטעם לחייבו הוא כי אין בזה משום ביטול עסק בקבורת המת וכ"כ בביאור הלכה (שם), ולפי טעם זה ודאי שסופר בג"ד, ועוד דמשמע מסתימת דברי הפוסקים דאין חילוק בזה. ואפשר דאף לטעם השני של הנוב"י הדין כן וה"ט דלא חילקו רבנן במצוה זו. ועי' בשמעתא עמיקתא בגליון קל"ח].

עשיית מלאכה משקיעת החמה

א. להימנע ממלאכה משקיעת החמה

נהגו האנשים והנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת, משקיעת החמה ואילך. [שו"ע (סי' תצג סע' ד) ומ"ב (סי' תח)]. משום שתלמיד יר"ע נקברו אחר שקיעת החמה והיו העם בטלים ממלאכה. ועוד משום שאז זמן ספירת העומר ובעומר כתיב שבע שבתות מלשון שבות דהיינו שבזמן הספירה יש לשבות ממלאכה. [מ"ב (ס"ק ט)]. ולפי טעם השני יש לנהוג כן אף בימים שלא נוהגים בהם אבלות. [ע"י בשער הציון (אות טז)]. והנוהגים להחמיר (עיין בסמוך) נוהגים להימנע כל הספירה. [לוח ארץ ישראל (לגרמ"ט סוף חודש ניסן)].

ב. עד מתי יש להימנע ממלאכה

לפי טעם הראשון הנ"ל אין להחמיר משקיעת החמה ואילך רק זמן של "כדי קבורה". [שער הציון (אות טז)]. ולפי טעם השני אחר שספר מותר תיכף במלאכה. [מ"ב (ס"ק ט)]. ונוהגים להימנע עד שיספור. [לוח ארץ ישראל (לגרמ"ט סוף חודש ניסן)].

ג. מאיזה מלאכה יש להימנע

הנוהגין שלא לעשות מלאכה עליהן להימנע רק ממלאכה שיש בה שיהיו זמן, כגון תפירת בגדים וכדומה, אבל שטיפת כלים וקיפול כביסה וכדומה, מותר. [כה"ח (סי' תצג אות נד) והגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פ"יא אות ג)].

ד. האם המנהג נוהג בזמנינו

אף בזמנינו יש נוהגים מנהג זה. [ע"י בערוה"ש (סי' תצג אות ט) וכן משמע מהמ"ב שהשמיט דברי החק יעקב בשסמ"ד. וכן הוא בלוח ארץ ישראל (לגרמ"ט חודש ניסן)]. ויש שלא נוהגים בו. [ע"י בחק יעקב (שם אות יב) שלא ראה נוהרין בזה. ועי' בהליכ"ש (פ"יא הגה 50) שבביתו של הגרש"א זצ"ל לא נהגו בזה]. וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו.

מנהגי אבלות

נישואים

א. מנהג שלא לישא אשה בימים אלו

נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא. אבל לארס ולקדש, מותר. [הגרש"א זצ"ל (ח"ב סי' תרפג) כי לא יד"ף האי שאינו כל כך שמחה. [מ"ב (ס"ק א)]. ויעו"יין להלן לענין נישואין מל"ג בעומר ואילך].

ב. בשעת הדחק

י"י שאם יש שיהיה לישא אשה ביום אלו כגון שלא קיים מצות פריה ורביה או שאין לו מי שישמשנו וכיוצא בו מותר ובתנאי שלא ירבה בשמחה. [נב"ד"א (ח"ב סי' תרפג) כי לא יד"ף האי מנהגא מאבילות של י' יום וברור הוא. וכן הביא הפ"ח"ש (סי' תצג) בשם הר"ם לונונאז בספר שתי ידות (נא: וכת' דע"פ אם לא קיים פו"ר שרי]. ויש מחמירים בכל אופן. [שע"ר"ת (שם אות א) בשם במחז"ב ועוד פוסקים]. וכן המנהג להחמיר אף במי שאין לו בנים [מ"ב (ס"ק א)], ומ"מ בשעת הדחק גדול הוא לצורך יש מקום להקל, ויעשו כן בימים שיש נוהגים בהם היתר (עד ר"ח אייר או אחר ל"ג בעומר). [שע"ר"ת (שם) בשם שו"ת חינוך ב"י (סי' כא) ציין לדבירו השעה"צ (שם אות א). ועי' בעקרי הד"ט (או"ח סי' כא אות ג) שכת' בשם הדגמ"ר להתיר בשעת הדחק לעשות נישואין בין פסח לעצרת. ועי"יש בחינוך בית יהודה שהתיר מל"ג בעומר אף במקומות שנוהגים איסור]. ולענין תספורת עי' להלן.

ג. שידוכין

מותר לעשות שידוכין עם סעודה, אבל לעשות ריקודים ומחולות נהגו איסור. [מ"ב (ס"ק א)].

ריקודים וזמר

א. ריקודים של רשות

ריקודים ומחולות של רשות יש ליוזר בימים אלו. [מ"ב (ס"ק א)]. ולנוהגין מנהגי אבלות מר"ח ומראש חודש סיון עד עצרת נוהגין להסתפר, יש להסתפק אם יש להקל בריקודים ומחולות של רשות. [שעה"צ (אות ד)]. ונוהגים להחמיר בזה. [הגרש"א זצ"ל (בין פסח לשבועות פט"ז הגה ד) ובמבית לוי (ח"ח ל'ח)].

ב. שמיעת זמר

יש להימנע בימים אלה מזמר המעורר ריקוד (דהיינו אחד או שנים רוקדים) ומחול (ריקוד של אנשים הרבה), אבל שירה המרוממת את האדם אך אינה מביאתו לידי ריקוד ומחול מותרת. [הגרשז"א (הליכ"ש פי"א אות יד והגה 53) שאע"פ שאין הדבר מבואר בפוסקים נהגו להימנע אף משירה. וכן דעת האג"מ (יו"ד ח"ב סי' קלז) והמנח"י (ח"א סי' קיא). ומי"מ דעת הגרשז"א זצ"ל (שם) שמעיקר הדין מותר לשמוע שירים שלא מביאים לידי ריקוד כנ"ל].

ג. שירה בפה

שירה בפה אפילו מעוררת ריקוד מותרת. [הגרש"א זצ"ל (הלכות חג בחג פי"ז הגה 34). ועי' בארחות רבנו (פי"ז הגה 34). דעת הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"א אות יד) לאסור]. וקלטות ללא ליווי כלי זמר יש מותרין. [אג"מ (אורח ח"א סי' קסז) כן נחשב לשירה בפה. ודעת השבט הלוי (ח"ב סי' נו אות ב) שנחשב לשירה בכלל].

ד. חינוך הקטנים

קטנים שהגיעו לחינוך יש לחנכם שלא לשמוע כלי זמר . [כן משמע מהאג"מ (אורח ח"ד סי' כא אות ד)].

ה. סיפורים משולבים עם שירים

מותר לשמוע קלטות סיפורים אף אם משולבים בהם מעט שירים. [הגרשז"א (פי"א הגה 53)].

ו. סובל מעצבות, שומע כדי להפיג בדידות או פחדים

מותר לשמוע זמר כשעושה רק על מנת להפיג בדידות או פחדים. [הגרשז"א זצ"יל (ח"ג פכ"ה הגה 8)]. וק"וי חלילה עצבים שמותר לו לשמוע כלי שיר. [ועי' באור לציון (ח"ג פכ"ה אות ב)].

ז. לצורך חולה

מותר לנגן לצורך חולה לחזק מזגו. [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה 54) והגרנ"ק שליט"א (הל' חג בחג פי"ז הגה 59)].

ח. לצורך התעמלות

מי שזקוק לעשות התעמלות מטעמי בריאות ולצורך כך צריך לשמוע זמר (כגון שהתעמלות על פי קצב הנגינה וכדומה), יש מקום להקל בדבר. [כן שמענו בשם הגרש"י אולמן זצ"ל ע"פ המי"ב (סי' תקס ס"ק יג). ועי' משי"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ד].

ט. בשעת הנחילה

הנהוג במכונות וכדו' ונצרך לשמיעת מוזיקה כדי שלא ירדם וכדומה, רשאי לשמוע, על מנת למנוע הסכנה הכרוכה בזה. [נדלא גרע מהא דכתב המי"ב (סי' תקס ס"ק יג), עיי"ש, והכא קיל טפי דיש חשש סכנה. ועי' משי"כ לקמן לענין קייטנות לילדים].

י. אינו מכונן לשמוע

השומע כלי זמר בעל כרחו כגון באוטובוס וכדו', אינו עובר איסור, ואינו צריך לאטום אזניו שהרי אינו מתכוין להנות. [ועי' בשו"ע (יו"ד סי' קמב סעי' ו), רמ"א (שם) ושו"ד (ס"ק לד). ושו"ר שכן פסק הגרנ"ק שליט"א (קרא עליו מועד פי"ב אות ה בתיקונים)].

יא. צלילי פלאפון

מכשיר פלאפון שצלצולו מנגינה של שירים העשויים להביא לידי ריקוד, ראוי להחליף הצלצול בימים אלו לצלצול אחר, אולם אין איסור בדבר. [לכאוי אין חיוב בזה כיון שאינו צלצול המיועד לשמח, אלא לסימן שמתקשרים אליו, ומי"מ ראוי להחליפן כיון שיש בזה משום קצת שמחה, והכל לפי הענין. ופעמים שמפעילים שיר עבור המתקשר כדי להנעים ההמתנה (שיחה ממתנה), ולכאורה גם שיר זה אין בעל חלק חיוב להחליפו כי אין מטרת השיר לשמח רוקד כלל אלא להנעים ההמתנה. ועי' לקמן לענין סיפורים המשולבים עם קט שירים ושירה בקייטנות. ועי"מ שדעת הגרנ"ק שליט"א (תשובות הגר"ח ע"מ קטנ תשובה רל) שאם בצלצול פלאפון משום איסור שמיעת שירים. ועי' בהלכות והנהגות (עמ' 6) בשם הגרש"א זצ"ל].

יב. מוזיקת רקע (בחנויות וכדו')

במקומות שמפעילים מוזיקה להנעים ההמתנה והקניה של הלקוחות (כמו שמצוי בחנויות וכדו' או בטלפון עד קבלת השירות), ראוי להפעיל בימים אלו מוזיקה שאינה מסוג השירים העשויים להביא לידי ריקוד. [עי' משי"כ בהערה לדע"ל. ועי' בשו"מ (מהדו' ו' סי' קסג)].

יג. לצורך פרנסה

הלומד לנגן לצורך פרנסה מותר לו לנגן לצורך כיון שאינו עושה לצורך שמחה. [אג"מ (א"ח

ח"ב סי' פז) והגרש"א זצ"ל (סדור פסח כהלכתו פי"ב אות טז הגה 55)].

יד. גני ילדים

מותר לנגן בגני ילדים לצורך קטנים שלא הגיעו לחינוך. [הגרש"א זצ"ל (הל' חג בחג שם הגה 34*) והגרנ"ק זצ"ל (חוט שני שבת ח"ד עמ' שעט)].

טו. סעודת מצוה

יש אומרים שאף בסעודת מצוה לא יעשו ריקודים ומחולות. [עי' בגר"ז (סי' תצג אות א) שכת' שאפי' בסעודת "קידושין" אין לעשות, אע"פ שהיא סעודת מצוה. וכן דעת המנח"י (ח"א סי' קיא). וי"א שבסעודת מצוה שרי. [עי' במ"א (ס"ק א) שכתב לאסור ריקודים בסעודת שידוכין, שאינה סעודת מצוה, כמבואר במ"א בסי' תמיד ס"ק ט', בפמ"ג שם מ"ז סי' יג ובמ"ב סי' רמ"ט ס"ק יט ועי' בסמוך. אבל בסעודת אירוסין דהוי סעודת מצוה משמע דשרי. ועיי"ש במחצה"ש]. וכן עיקר. [עי' במי"ב (ס"ק ג) שהביא דברי המי"א. וכן מבואר באג"מ (אורח ח"ב סי' צה ד"ה ובדבר) לענין ז' כרבות]. ומי"מ לכתחלה יש מקום להימנע מנגינה בכללי זמר אף בסעודת מצוה. [עי' במבית לוי (ח"א עמ' נו). ועי' במי"ב (סי' תמד סי' כד) ש"נתאנים" הוי סעודת מצוה. ועיי"ש (שם תטו ס"ק ב) שסעודת אירוסין או סעודת קנין שנוהגין לעשות נעשו גם אלו סעודת מצוה הם. ועי' משי"כ לעיל בהנה הקודמת בשם המי"ב שמשמע שסותר. ודעת הגרש"א זצ"ל (ישא יוסף ח"א סי' קב) שאין להתיר כלי זמר בבר מצוה כי אין הדבר שכיח והכרחי ואדרבה רובא דעלמא אינם נוהגים בכלי זמר בבר מצוה ועי"כ אין בזה משום חסרון והפחתה בשמחה של מצוה]. ועיין בסמוך.

טז. סעודת תנאים

בסעודת תנאים, מותר לשיר אף שירי שמחה. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"א אות יח), עיי"ש הטעם].

יז. קבלת חתן בשירה כנהוג בירשיבות

קבלת חתן בשירה וכו' כנהוג בירשיבות הקדושות בשאר ימות השנה, אין לערכה בימים אלו. [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה ב)]. ויש מותרים. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פי"ה אות כב)].

יח. התחתן בל"ג סמוך לערב, חיתר זימרה אור ליום ל"ד (לנוהגים להחמיר)

התחתן בל"ג בעומר ביום סמוך לערב מותר לעשות סעודה בשמחה אחי"כ בלילה שהוא אור לל"ד אך בכללי שיר וריקודים כסעודה רגילה. [אג"מ (אה"ע ח"א סי' צז)].

יט. שבע ברכות

כל ז' ימי המשתה ריקודים וכלי שיר מותרים. ויכול כל אדם להיות שם ולשמוח בשמחתם. [אג"מ (אורח ח"ב סי' צה שי"ה ובדבר) ובמשנה הלכות (ח"ו סי' קט) התיר אפילו בגי' שבעות].

כ. סיום מסכת

מותר לערוך סיום מסכת בימי הספירה עם תזמורת, אפילו מי שלא היה רגיל לעשות תזמורת בסיום, דשמחת התורה אין לה גבול. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האשה פי"ה אות כב)].

כא. בר מצוה

מותר לערוך חגיגת וסעודת בר מצוה ולשמוח בה, אף על פי שאינה ביום שנעשה גדול. [כדעת המקילים לעיל אות י'). [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"א אות יז)]. ואם אינה בזמנה י"א שיש להימנע מריקודים ותזמורת. [שם (הנה כ 651). ואם הנער דורש דהוי סעודת מצוה, יש מקילים. [כן יוצא מעיקר הדין לפי הפוסקים המקילים לעיל באות י' לענין סעודת מצוה].

כב. הכנסת ספר תורה

יש אומרים ששמחה וריקודים בהכנסת ספר תורה מותרת. [הגרש"א זצ"ל (הל' חג בחג פי"ז הגה 36 וסדור פסח כהלכתו פי"ב אות יד הגה 53)]. ויש אומרים שיש להימנע, ואסור מקום בשלשת ימי הגבלה מותר אף לדעה זו. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"א הגה 55)].

כג. ריקודים וזמר בל"ג בעומר

יש נוהגים (בין ספרדים בין אשכנזים) לשמוע כלי זמר ולרקוד לכבוד הלילולת רשב"י אף בליל ל"ג בעומר. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני שבת ח"ד עמ' שפ). ודעת הגרשז"א זצ"ל (שם פי"א הגה כג והגה 58) שלוהגים כהרמ"א (להסתיר ביום ל"ג) שפיר שרי אפי' ריקודים של רשות. ובשבט הלוי (ח"ב סי' קסח אות ה) כתב שיש להחמיר בליל ל"ג לענין שמיעת כלי שיר, והעושין נשואין בליל ל"ג גם כלי שיר מותר].

תספורת

א. מנהג שלא להסתפר

נוהגים שלא להסתפר בימי ספירת העומר. [שו"ע (סעי' ב). עי' ברדב"ז (סי' תרפז) שיש מקומות שלא נהגו איסור תספורת. אולם הבי"ח (רס"י תצג) כת' שבכל המקומות נהגו להחמיר. ועי' במי"ב (ס"ק ד) שכתב שאם נסתפר בימי העומר היו נוהגין לקנסו ולהענישו]. ולענין נשים וקטנים עיין לקמן.

ב. שער הזקן

איסור תספורת כולל אף שער הזקן. [הגרשז"א זצ"ל (מעדני שלמה עמ' כ) והגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ה אות ב). ועי' בסמוך בשם הביאור הלכה שלמד גדרי האיסור מאיסור תספורת בחוה"מ].

ג. תספורת השפה

מותר לספר השפה אפי' אינה מעכבת את האכילה. [עי' בביאור הלכה (סי' תצג) שהמותרים להסתפר בחוה"מ גם בספירה רשאים דלא עדיף מחוה"מ. ולפי דבריו י"ל הדשפה שרי דומיא דחוה"מ. וכי"כ באבני ישפה (ח"א סי' ק) שהשפה שריא בכל גוונא. ועי' באג"מ (אורח ח"ב סי' צז) שתמה על המי"ב שאין זה ענין לחוה"מ דספה"ע מטעם אבלות אתיין עלה]. ויש אוסרים (א"ח"כ מעכבת האכילה). [הגרש"א (שם פס"ה אות ב)].

ד. שער הגבות וריסי העינים ושארי הגוף

לדעת הסוברים שגשים אסורות בתספורת (עיין בזה לקמן) מכל מקום מריטת שער הגבות וריסי העינים, מותרת, אפילו לצורך פיו. [הגרשז"א זצ"ל (בין פסח לשבועות פי"ט הגה יח). ועיי"ש שכמן כן תספורת ונילות והנהגת המיד לטהרת מותרת. ויש אומרים שאף כל שער הגוף מותר (פרט לשער הראש). וכן נראה עיקר. [אבני ישפה (ח"א סי' צט), ונראה להקל כדבריו כי בלא"ה יש סוברים שבגשים לא נוהג האיסור כלל. ועי' באור לציון (ח"ג פי"ז אות ד)].

המותרים להסתפר

א. נאנם ולא יכל להסתפר לפני הספירה

יש שנאנס ולא יכל להסתפר לפני ספירת העומר מחמת אונס ידוע (אפי' אינו ידוע שהוא עצמו נאנס) מותר לו להסתפר בספה"ע. [עי' בה"ל (סי' תצג על סעי' ב ד"ה נוהגים) שדון ספה"מ כדין חוה"מ (בא"ח בכה"ג שרי כמבואר בשו"ע (סי' תתי"ח סעי' ד) ובמ"ב (ס"ק ה). ויש מחמירים בזה. [אג"מ (אורח ח"ב סי' צז) שתמה על הבה"ל והתיר בכה"ג דוקא כשיש משום ניוול. ובמקום צורך יש למיקל על מי לסמוך].

ב. נשים

יש אומרים שאין נשים אסורות בתספורת. [אור לציון (ח"ג פי"ז אות ט)]. וי"א שמכל מקום ראוי שחמירי על עצמן אם אין הדבר נחוץ כל כך. [אג"מ (יו"ד ח"ב סי' קלז)]. ויש אומרים שגם נשים אסורות בתספורת. [הגרשז"א זצ"ל (בין פסח לשבועות פט"ו הגה יט* ומעדני שלמה עמ' ב)].

ג. קטנים

יש אומרים שאין קטנים אסורים בתספורת. [אור לציון (ח"ג פי"ז אות ט)]. ויש אומרים שאסורים בו אם לא במקום צורך. [הגרש"א זצ"ל (הל' חג בחג ספה"ע פי"ז הגה 58)]. ועיין בסמוך.

ד. הלאקה בימי הספירה

תספורת ראשונה שמספרים ילדים בני שלש ("הלאקה") מותרת בכל ימי הספירה. [הגרש"א זצ"ל (הל' חג בחג פי"ז הגה 59)]. ויש אומרים שמתוך אף להקדים תספורת על מנת לעשותו ביום הלילולת רשב"י על קברו במירון. [ותשובות והנהגות (ח"ב סי' רמו). ועי' בבאר היטב (סי' תקלז ס"ק א) שמותר להשהות שמחת התגלחת שעושים לקטן עד המועד ומגלחין עי"י ספר ישראל. אולם דעת הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"א הגה 83) שמ"מ אין אנו נוהגים לגלחו בחוה"מ פסח אלא יש להמתין עד ל"ג בעומר].

ה. כמצטער מריבוי השער

יש אומרים שמי שרגיל להסתפר ויש לו צער בגידול השער יכול לגלחו בספירת העומר כי אין זה אלא מנהג. [נדב"י (סי' תרפז) והגר"ח פלאגי (הגהות רחמים לחיים על הרשב"א ח"ה סי' רעא)]. אבל להלכה הדבר אסור אף כשמצטער מריבוי השער. [כן משמע מהביאור הלכה (סי' תצג) שפסק שהמותרים להסתפר בחוה"מ מותרים להסתפר בעומר, ובחוה"מ אסור להסתפר אף שיש לו צער מחמת שרגיל להסתפר, כמבואר בשו"ע (סי' תקלא), במי"ב (שם) ובביאור הלכה (שם). ויש לדחות דשמא הביאור הלכה למד מחוה"מ לקלא ולא לחומרא כי אין זה אלא מנהג, וצ"ע]. ועי' עוד בשעמता עמיקתא גליון צ"ז].

ו. לצורך בריאות או משום מיוחדש הראש

מותר להסתפר אם צריך לעשות כן לצורך בריאותו. [ערוה"ש (אות ג)]. וכן מותר אם ריבוי השער גורם לו מיחוש הראש. [בכה"ח (אות יז אות טו) בשם עיקרי הדי"ט (סי' כא אות ח)].

ז. תספורת לצורך הליכה לפני שרים

מי שצריך להיכנס למקום השררה בימי ספירת העומר וצריך להסתפר משום שלום מלכות או משום חשש איבה או הפסד ממון מרובה מותר לו להתגלח בימי הספירה. [נרעא אמר (ח"א סי' טט) וחת"ס (אורח סי' קנח)].

ח. במקום הפסד ממון

יש אומרים שהעוסק באיזה מסחר שאם לא יספר זקנו בימי הספירה יהיה לו הפסד ממון, מותר לו להתגלח לו לא נהגו במקום הפסד. [אג"מ (ח"ד סי' קב) והגרשז"א (מעדני שלמה עמ' ב)]. ויש מחמירים בזה. [הגרש"א זצ"ל (הלכות חג בחג הגה 65). ועי' בורע אמת (סי' טט) שכתב דאי"א לבטל מנהג מפני בושא. ועיי"ש לענין להתיר מנהג מפני איבה].

ט. בעלי בית

אם יש מילה בימי הספירה, הסנדק והמוהל ואבי הבן אף שאינו מוהל בעצמו, מותרים להסתפר בספירה לכבוד המילה. אבל המוציא והמביא אינו רשאי להסתפר. [רמ"א (סי' תצג סעי' ב) ומי"ב (ס"ק יב)].

י. זמן התספורת

המותרים להסתפר אפילו ביום שלפני המילה סמוך לערב קודם הליכה לבהכ"נ רשאים להסתפר. ואם חלה המילה בשבת מותרים להסתפר בערב שבת אפי' קודם חצות. [מ"ב (ס"ק יג). ועי' בחת"ס (סי' קנח-קנט) שכת' דמה שהתירו תספורת בשביל מילה כי דומא לקרבן ויוי"ט שלו הוא. ועי' בשנאל לרד (אורח ח"ב סי' טו) שכתב שאבי הבן יכול להסתפר כל יום המילה אפי' אם אינו נמצא שם כי יו"ט דידיה הוא, אולם הבעל ברית והסנדק י"ל שרשאים להסתפר עד המילה, עיי"ש].

יא. המילה חלה ביום ראשון

אם חלה המילה ביום ראשון, יש אומרים שמותר לבעלי ברית המותרים בתספורת (עיין באות הקודמת) להסתפר בערב שבת. [בכה"ח (אות לז) בשם תשובה מאהבת]. ויש אוסרים. [בכה"ח (אות לו) בשם אגורה באהליך].

יב. בר מצוה

יש שמותר לחתן בר מצוה להסתפר. [מקור חיים (לחוי"י סי' תצג)]. ויש אוסרים. [משנה הלכות (ח"ו סי' מיה). ולמעשה לכתחלה יסתפר בעודו קטן, ובדיעבד מותר לו להסתפר בו ביום. [עי' בדברי הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פי"א אות טז). ודעת הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ה אות ה) דהמיקל יש לו על מי לסמוך].

יג. התן כשבת שלפני החתונה

חתן רשאי להסתפר בשבת שלפני חתונתו. [נשע"ת (שם ס"ק יז)].

יד. התן הרשאי להתחתן בימים אלו

חתן הראשי להתחתן בספה"ע (עי' בזה לעיל) מותר לו להסתפר ביום חופתו, כי יום טוב שלו הוא. [א"ח ברמ"א (סי' תצג סעי' ב), שמותר לבע"ל ברית ולאבי הבן להסתפר בימי הספירה לכבוד המילה, וי"ל שהי"ח בזה, וכן הוא בברכ"י (אות י) ובעקרי הדי"ט (סי' כא אות ט) לענין חתן].

טו. הקרואים להתנה

הקוראים לחתונה בימי העומר (עי' הפרטים בזה לעיל), אינם רשאים להסתפר. אולם כאשר בלא תספורת ימנע מליסך לחתונה, רשאי להסתפר אף שהוא בימים שנוהג איסור. ואף אם הוא מהקוראים שלא יקפידו עליו אם לא יגיע. [אג"מ (ח"ב סי' צה ד"ה ולכן אם) ועיי"ש דהיינו טעמא כי יש מצוה על כל אחד בשמחת חתן וכלה, וכשלא יתספר לא יוכל להיות שם רשאי להסתפר. ולד' לברית מילה שאין מתירין לכל הקוראים להסתפר אלא לאבי הבן והמוהל והסנדק, ששם ליכא מצוה על שאר אדם מצד עצמם שיכבדו להפריח אלא על אבי הבן והבן מצוה שיעשה בשמחה ברביו עם ושיקרא חבריו לשמוח עמו, אבל בנישואין הוא מצוה על כל אדם שילכו לשמחת הנישואין].

טז. אבל שנשלמו השלשים שלו

אם נשלמו ימי השלשים בין ר"ח אייר ל"ג בעומר מותר לו להסתפר וטוב לעשות התרה לפני כן. [שע"ת (סי' תצג אות ז) בשם מחז"ב. וכן פסק הניזירות שמשון (שם)]. ויש שהחמירו בזה. [בית דוד (סי' רעז) ודבר משה (ח"א סי' לב) הובא בברכ"י (שם אות ד) ובעקרי הד"ט (סי' כא אות א) ובפתי"ש (שם אות ב)].

ברכת שהחיינו והטוב והמטיב

א. על בגדים חדשים או על פירות

יש אומרים שאין ללבוש בגד חדש בימי העומר. [לקט יושר (עמ' 98) בשם רבו התרוה"ד. וע"י תשובות ופסקים (מק"י נרדמים סי' טט) שכתב דמחמת אבלות על תלמידי ר"ע נהגין שלא לעשות כסות חדשה מפסח עד שבועות]. וטעם הדבר הוא משום שמברכים שהחיינו, ואין לברך ברכה זו בימי הספירה כמו שאין מברכים בימי בין המצרים. [גנני יוסף (סי' טט) בשם העוללות אפרים (ח"ב מאמר קז)]. וי"א שמותר לברך שהחיינו (בין על כלים חדשים בין על פירות וכדומה). [מאמר מרדכי (שם סי"ב ב), עיקרי הד"ט (סי' אה אות יז), זבחי צדק (החדשות סי' קיט). וכ"כ בלבושי מרדכי (סי' קנ) והגרשז"א זצ"ל (שם)]. וי"א שאם נדמנן לו איזה דבר שצריך לברך עליו שהחיינו, יברך. [מ"ב (סי' תצג סי"ב ב). ודעת הגרשז"א זצ"ל (שם) דכוונת המ"ב לאו דוקא]. וכל א' ינהג כמנהגו.

ב. ברכת הטוב והמטיב

מותר לברך ברכת הטוב והמטיב בימי העומר. [נ"י בשד"ח (מע' בין המצרים סימן ב סי"ק ג) שכתב שמותר לברכה בימי בין המצרים. וכן האג"מ (ח"ג סי' פ ד"ה ומכונית) אלא שאסר לקנות מר"ח אב דבר שמחייב ברכה זו (ושם איירי לענין מכונית) כי הוא כבנין של שמחה שאסור. וכן הביא בנטעי גבריאל (פי"ז אות כב) ע"פ סידור היעב"ץ. וא"כ ק"י בספח"ע דקדלא טפח].

ימים שנוהגים מנהגי אבלות

א. ממתי נוהגים דיני אבלות

יש נוהגים שלא להסתפר מתחילת הספירה (דהיינו מיום שני של פסח). ויש נוהגים מנהגי אבלות מיום שני של ר"ח אייר. [נ"י שו"ע, רמ"א (סי' תצג סעי' ג) ומ"ב (סי"ה ו סי"ק יד)]. ולמנהג זה יש אומרים שצריך לזהר שלא לישא אשה ולהסתפר בשני הימים של חודש אייר. ויש אומרים שנוהגים איסור מיום א' דר"ח. [מ"ב (סי"ק טו)]. ויש מקומות שנוהגין להקל רק בר"ח אייר ובל"ג בעומר ובר"ח סיון עד שבועות. ובענינים אלו יתפוס כל אחד כפי מנהג מקומו. [מ"ב (סי"ק טו). וע"י בשע"ת (סי"ק א) שצירף המנהג המיקל לעוד צדדים אף לנוהג איסור].

ב. בחולו של מועד פסח (לנוהגים מיום שני של פסח)

יש אסורים ריקודים ומחולות של רשות אפילו בחולו המועד פסח. [משמעות הפמ"ג (א"א סי"ק א)]. ויש מתירין. [כן מוכח מהשע"צ (אות ד) שהביא ספקו של הפמ"ג רק על ר"ח סיון ועד העצרת]. וכן המנהג. [הגרש"א זצ"ל (הל' חג בחג ספח"ע פי"ז הגה 95)].

ג. חל ר"ח אייר בשבת

אף לנוהגים איסור בר"ח אייר, אם חל ר"ח בשבת יש להתיר בערב שבת לישא אשה בו ביום כיון שעיקר הסעודה תהיה בשבת ור"ח. [מ"ב (סי"ק ה)].

ד. ר"ח אייר שחל בששי – שבת (אם מותר בתספורת)

אם חל ר"ח אייר בימי ששי שבת כיון שיש כאן תוספת שמחה שבת ור"ח, יש להתיר להסתפר בערב שבת מפני כבוד השבת. [מ"ב (סי"ק ה) ודעת בעל האג"מ (בין פסח לשבועות פי"ז הגה כב) שדין זה הוא אף לנוהגים להסתפר לאחר ל"ג בעומר]. וי"א שאף המקפידים שלא להסתפר בר"ח משום צוואת ר"י החסיד (אות מה) (נ"י מ"ב סי' ר"ס סי' ז) יכולים להקל בר"ח אייר. [בעל האג"מ (שם הגה ח) והגרש"א זצ"ל (הל' חג בחג פי"ז הגה 51)]. ויש מחמירים בזה. [הגר"י קניבסקי זצ"ל (בין פסח לשבועות שם הגה ז) ומבית לוי (ניסן עמ' עוז)].

ה. עד מתי נוהגים דיני אבלות (לנוהגים מיום שני של פסח)

י"א שנוהגים שלא להסתפר (ושלא לישא אשה) עד ל"ג לעומר, שאז פסקו מלמות תלמידי ר"ע. ודעת השו"ע (סי' תצג סעי' ב) שאין להסתפר עד יום ל"ד בבקר דאז פסקו מלמות. נ"י מ"ב (סי"ק ז). וע"י להלן בענין נישואין ותספורת בל"ג בעומר.
ו. עד מתי נוהגים דיני אבלות (לנוהגים מר"ח אייר)

הנוהגין דיני אבלות מיום שני שבר"ח אייר, לא יסתפרו מל"ג בעומר ואיך. אלא שמותר להם להסתפר בל"ג בעומר עצמו. [רמ"א (סעי' ג). וע"י להלן לענין תספורת בל"ג בעומר]. ומכל מקום אף לדעה זו המנהג לישא ולהסתפר בג' ימי הגבלה, וזה שרי מיום ראשון של ימי הגבלה בבוקר דוקא דאמרין מקצת היום ככולו. ויש מקומות שנוהגין להקל בר"ח אייר ובל"ג בעומר ובר"ח סיון עד שבועות, (ולענין ריקודין ומחולות, עיין בסמוך). ובענינים אלו יתפוס כל אחד כפי מנהג מקומו. [מ"ב (סי"ק טו)]. ואם אין מנהג ידוע יכול לתפוס איזה מנהג שירצה. [מ"ב (סי"ק יז)]. וענין לקמן לענין מנהג ארץ ישראל בזה.

ז. מנהג האר"י ז"ל לענין תספורת בימי הספירה

האר"י ז"ל נהג שלא להסתפר כלל עד ערב חג השבועות. ולפי מנהגו אפי' אם יזדמן ברית מילה אין להסתפר בכל זמן העומר. [שע"ת (שם אות ח)]. ואם שבועות חל במוצ"ש מותר להסתפר ביום ששי שהוא יום מ"ח לעומר כדי שלא יכנס לחג כשהוא מנוול. [מורה באצבע (סי' ח אות רא)].

ח. ר"ח סיון שחל ביום ראשון

הנוהגים איסור תספורת מר"ח אייר עד ג' בסיון, אם חל ג' סיון ביום א' מותרים להסתפר בערב שבת שלפניו שהוא ר"ח סיון מפני כבוד השבת. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"א אות כד). וע"י במקראי קדש (ססי' טז)]. ויש מסתפקים בזה. [בעל האג"מ (הלכות ספח"ע – איידער אות ט)].
ט. ריקודים מר"ח סיון עד העצרת (לנוהגים דיני הספירה מר"ח אייר)
מר"ח סיון עד העצרת מותרים בתספורת, אלא שיש להסתפק האם אסורים בריקודים ומחולות של רשות. [שעה"צ (אות ד)]. ונוהגים להחמיר. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"א אות טו ובהגה שם)].
י. מנהג ארץ ישראל

בארץ ישראל בני אשכנז נוהגים דיני האבלות החל מתחילת ימי הספירה בפסח. [נלוח ארץ ישראל (לגרמ"ט סוף חוד ניסן)].

יא. תספורת ונישואין בל"ג בעומר

מנהג בני אשכנז שלא להסתפר ושלא לישא אישה בליל ל"ג בעומר, אבל ביום (מנף החמה) מקילים. [רמ"א (סי' תצג סעי' ג), מ"ב (סי"ק י – יא) ולוח אר"י (לגרמ"ט סוף חוד ניסן)]. ואם השעה דחוקה יש להקל אף בליל ל"ג בעומר בין לענין תספורת ובין לענין לישא אישה (ובכה"ג של"ג בעומר חל ביום ו' ואין נוהגין בזמנינו להתחתן ביום ששי ואין רוצים לדחות החתונה, ניתן להחשיב זאת כשעת הדחק ולהתחתן בליל ל"ג בעומר). [מ"ב (סי"ק יא) והגרשז"א זצ"ל (ישא יוסף ח"א סי' קד)]. ומנהג בני ספרד להקל בכל זה מיום ל"ד בעומר. [שו"ע (סי' תצג סעי' ב)].

יב. ל"ג בעומר שחל בערב שבת (למחמירים לעיל)

אף לנוהגים שלא להסתפר עד יום ל"ד בבקר, אם חל יום ל"ג ערב שבת מותר להסתפר מפני כבוד השבת. [שו"ע (סי' תצג סעי' ב)].

יג. נישואין לאחר ל"ג בעומר
מנהג אר"י לענין נישואין להחמיר עד ר"ח סיון חוץ מל"ג בעומר שמקילים כנ"ל. [נלוח אר"י (לגרמ"ט סוף חוד ניסן)]. ומנהג הספרדים להקל אף לענין נישואין מיום ל"ד בעומר בבוקר.
יד. להחמיר כל ימי הספירה

הרוצה להחמיר עד עצמו ולנהוג איסור כשני המנהגים, רשאי, וי"א הוי ככסיל בחושך הולך", כיון שכוונתו לצאת מהספק. [נחך יעקב (סי' תצג סי"ק יא) ואו"ל לשיטתו בספרו מנחת יעקב (כלל לו אות א). וכן פסק המ"ב (ססי' תצג סי"ק ז). וע"י בחז"א" (שבע"ת סי' כג סי"ק א). וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ט].

טז. לשנות מנהגו

י"א שמותר לשנות משנה לשנה הימים שנוהג בו איסור. [אג"מ (או"ח ח"א סי' קנט וח"ב סי' צה) כיון שבתרווייהו יש מספר הל"ג יום, דשני המנהגים הם נחשבים למנהג אחד לאסור מספר ל"ג יום, עיי"ש].

טז. ספק אם הדבר נאסר מפני המנהג

בספק אין להחמיר בדבר שהוא רק מצד המנהג. [שעה"צ (סי' תצג אות יד) ע"פ החק יעקב].

להשתתף בחתונה הנערכת בימים אלו

א. חתונה שנערכת שלא כדין

הנושא אישה בימים שנוהגים בהם איסור, אף על פי שעושה שלא כדין מכל מקום מותר להשתתף בחתונה ולשמחו. [אג"מ (או"ח ח"א סי' קנט ד"ה והנה חתתי"ס) דהא איתא בשו"ע (שם סעי' א) שאם קפץ וכנס שאין עונשין אותו, ואם יהיה אסור לילך אל הסעודות ולשמחו אין לך עונש גדול מזה].

ב. חתונה הנערכת ע"י מי נוהג חיתר

הנושא אישה בימים המותרים להתחתן על פי מנהגו, מותרים חבריו הנוהגים איסור באותם הימים להשתתף בשמחתו ולשמחו. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פי"א אות יט)].

ל"ג בעומר

א. ריבוי שמחה

ביום ל"ג מרבים בו קצת שמחה מפני שפסקו למות תלמידי ר"ע. [רמ"א (סי' תצג סעי' ב)]. ומשום הילולת רשב"י. [נ"רה"ש (אות ז) וכה"ח (אות כז)]. ויש נוהגים (בין ספרדים בין אשכנזים) לשמוע כלי זמר ולרקוד לכבוד הילולת רשב"י אף בלילה. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני שבת ח"ד עמ' עפ). ודעת הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פי"א הגה כג והנה 58) ש לנוהגים כהרמ"א (להסתפר ביום ל"ג) שפיר שרי אפילו ריקודים של רשות]. וי"א שסעודה בל"ג בכלל סעודת מצוה. [נ"י במהרי"ל (החדשות סי' קד)].

ב. אמירת התהנן

אין אומרים בו תחנון. [רמ"א (סי' תצג סעי' ב) ע"פ מההרי"ל]. גם במנחה של ל"ב. [מ"ב (סי"ק ט)]. אך למנחת עינך ד' אומרים. [פמ"ג (סי' תצג א"א סי"ק ג) ומ"ב (סי' קלא סי"ק לה)]. וכן אם חל ביום חמישי אומרים א-ל ארך אפים. [נ"י מ"ב (סי' קלא סי"ק לה)]. ואם חל ביום ראשון אין אומרים "צדקתך" בשבת במנחה.

איסור חדש

א. אכילה מתבואה חדשה

אסור לאכול חדש, היינו תבואה שנשרשה אחר ט"ז בניסן שהוא זמן הקרבת העומר. שאם נשרשה קודם העומר אף על פי שלא נקצרה עד אחר העומר, העומר מותרה. [שו"ע (סי' תפט סי' י ויו"ד סי' רצג סעי' ג) ומ"ב (סי"ק מד)]. וי"א שנשרש קודם העומר היינו ג' ימים לפני ט"ז בניסן. [ש"י (סי"ב ב) ע"פ התרה"ד (סי' קנא). וכן פסק המשכנות יעקב (ח"א ססי' סז ד"ה ולענין)]. וי"א שבועיים לפני פסח. [נקה"כ (שם) ודגמ"ר (שם)]. ואין להקל כשיטה הראשונה אלא בשעת הדחק בתבואת חו"ל. [נ"י במנח"י (ח"יו סי' מג) שכת' להתיר בשעת הדחק בחו"ל בארץ לחה שהגשמים מרובים].

ב. תרופות המכילות עמילן דגן

תרופות המכילות עמילן דגן אין לחשוש בהם משום איסור חדש. [הגרש"א זצ"ל (קובץ תשובות סי' עג) מפני שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו, ותרופות נפסלו מאכילת כלב].

ג. חדש בזמן הזה

דעת הרמ"א (יו"ד סי' רצג) דחדש בזמן הזה מותר משום ס"ס, אולי התבואה היא משנה שעברה, ואולי משנה זו אולי נשרשה קודם לעומר. וה"ה אם הוא מקום שמביאים תבואה ממקומות אחרים שתבואתן נשרשת קודם לעומר יש להסתפק אם הם מאלו שנשרשו לפני פסח. ומכל מקום יש אומרים שלפ"ז במקומות שידוע שיש רוב שנורעים אחר הפסח, וגם אין גריל להביא שם תבואה ממדינות אחרות אין להקל בס. [מ"ב (שם סי"ק מה) בשם האחרונים]. וע"י בסמוך.

ד. לימוד זכות לנוהגים להקל בזה (בחז"ל)

רוב העולם אין נוהרין כלל באיסור חדש אפילו שידוע שנזרע לאחר הפסח. ויש שלמדו עליהם זכות לפי שהוא דבר קשה להיות זהיר בזה ולכן סומכין מפני הדחק על מקצת הראשונים שסוברין שחדש בחו"ל אינה אלא מדי"ס שגזרו משום א"י ולא גזרו אלא במקומות הסמוכין לא"י כגון מצרים ובבל. ויש שלמדו עליהם זכות שסוברין שחדש אינו נוהג אלא בתבואה של ישראל אבל לא בשל עכו"ם. [מ"ב (שם)].

ה. איך ראוי לנהוג

אף שאין בידינו למחות ביד המקילין, מ"מ כל בעל נפש לא יסמוך על המתירים ויחמיר לעצמו בכל מה שאפשר לו, כי להרבה גדולי הראשונים הוא איסור דאורייתא בכל אופן.
ו. תבואות חו"ל שנאפתה באר"י (למקילין לעיל שאינו בחז"ל)

יש אומרים שתבואה חדשה הבאה מחו"ל (לסוברים שחדש אינו נוהג שם) ונכנסה לאר"י ונאפתה באר"י הדבר תלוי במח' אם נאסרת. [אחיעזר (שם אות ב). ודעת הצ"ח הקודש (ח"יב סי' יז) להחמיר בקצח מחו"ל שהיה של ישראל]. ולמעשה א"צ להחמיר בדבר. [הר צבי (זרעים ח"א רסי' כז)].
ז. שכר

י"א ששכר העשוי מתבואה חדשה אין בו איסור חדש בחו"ל, משום שמשקים היוצאים מהם אינם כמותם, ואין בזה רק איסור דרבנן באר"י, ועל כן יש להקל בזה בחו"ל. [פנ"י (ק"א סוף קדושין). וע"י בלח"מ על משניות (תרומות ריש פי"א) הביאו הש"י (שם סי"ק ו)]. וי"א שאין להקל בדבר. [נחך יעקב (סי' תפט אות כב), ערה"ש (יו"ד שם אות כב). והש"י (שם) כתי' שצריך להתנייב בדבר. וע"י בבחי"ל (סי' רצז ד"ה אם הוא) שמדד להחמיר שהתנור משכר של חדש שלא יכול לצאת יד"ח קידוש או הבדלה של שמברך עד שכר זה].
ח. כלים בלויים באיסור חדש (בחז"ל)

אף הנוהרים מאיסור חדש בחו"ל, אינם נוהרים בפליטת כלים אם לא שברור לו שנתבשל בו מתבואה חדשה, ואף בזה אין להחמיר רק בתוך מעת לעת (כ"ד שעות) מן הבישול הראשון. [מ"ב (סי"ק מח)]. ובזמן שניתר איסור חדש ניתרות גם הבליעות ואין צורך להגעיל הכלים. [שבת הלוי (ח"י סי' קנף אות ב) והגרש"א זצ"ל (נאשרי האיש פסח פסי"א אות ח)].

להאזנה לשיעורי בעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

הגליון נתרם בעילום שם להצלתה התורם ומשפחתו | © שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להקשר לפל' 052-767-0503

